

Zakład Gerontologii i Pielęgniarstwa Geriatrycznego,

Katedra Pielęgniarstwa

Wydział Nauk o Zdrowiu

Śląski Uniwersytet Medyczny

Recenzja

rozprawy na stopień doktora nauk o zdrowiu mgr Ewy Fabich

pt.: "Analiza czynników wpływających na racjonowanie opieki pielęgniarstwa oraz wypalenie zawodowe pielęgniarek pracujących w oddziałach zachowawczych".

Koncepcja utraty opieki pielęgniarstwa (ang. *Missed Nursing Care* - MNC) została po raz pierwszy zdefiniowana w 2006 roku przez amerykańską pielęgniarkę Beatrice Kalisch. Missed Nursing Care jest określana jako błąd pominięcia i odnosi się do każdego aspektu wymaganej opieki nad pacjentem, która została pominięta w części lub w całości. Oznacza to, że wybrane elementy opieki pielęgniarstwa są wykonywane z opóźnieniem, a tylko część udaje się sukcesywnie zakończyć. Uważa się, że problem ten występuje na całym świecie, we wszystkich krajach i kulturach i bezpośrednio zagraża bezpieczeństwu pacjenta.

Wybór tematu jest istotny dla zdrowia publicznego z kilku powodów. Po pierwsze, racjonowanie opieki pielęgniarstwa występuje, zarówno w bardziej, jak i mniej rozwiniętych regionach świata. Na poziom racjonowania opieki pielęgniarstwa wpływa wiele zmiennych, do których zalicza się: środowisko pracy, zasoby organizacyjne, przyjętą filozofię opieki pielęgniarstwa jak i określone postawy oraz osąd kliniczny pielęgniarek, związany z ich doświadczeniem zawodowym, a także ze zdobytą i aktualną wiedzą. Wszystkie koncepcje podkreślają, że w przypadku niedoborów kadrowych, zapewnienie opieki pielęgniarstwa na wysokim poziomie, zgodnej z oczekiwaniami pacjentów oraz samych pielęgniarek, a także przyjętymi procedurami i standardami staje się niemożliwe.

Po drugie wypalenie zawodowe jest zjawiskiem, którego skutki doświadcza coraz większa liczba osób będących w decydujących momentach swojej kariery zawodowej. Proces wypalenia zawodowego zależy także od wieku i stażu pracy pracownika, przy czym częściej występuje wśród młodszych pracowników, zarówno wiekiem, jak i stażem pracy. Większą podatność do wypalenia zawodowego imputuje się kobietom, przede wszystkim ze względu na ich większą wrażliwość, wyższy poziom empatii przejawiający się m.in. w większej skłonności do identyfikowania się z problemami pacjentów i labilność emocjonalną. Wyraża się ona w tym, że kobiety są bardziej skłonne do emocjonalnego wyczerpania, zaś mężczyźni do depersonalizacji. Z wypaleniem zawodowym ściśle powiązane jest pojęcie satysfakcji z pracy. Satysfakcję z pracy to subiektywna ocena pozytywnych oraz negatywnych uczuć i postaw, odnoszących się do realizowanych przez pracowników obowiązków zawodowych. Satysfakcja może być określana jako pozytywna, jeśli osoba pracująca jest zadowolona z powierzonych jej zadań oraz z warunków pracy, bądź określana jako negatywna jeśli nie spełnia oczekiwań pracownika.

W związku z tym, biorąc pod uwagę przedstawione dane, problematykę badawczą zaprezentowaną w pracy doktorskiej pt. „Analiza czynników wpływających na racjonowanie opieki pielęgniarskiej oraz wypalenie zawodowe pielęgniarek pracujących w oddziałach zachowawczych” Pani mgr Ewy Fabich jest bardzo aktualnym problemem a podjęta przez Doktorantkę problematyka została ujęta w interesujący sposób.

Formalna ocena pracy

Przedstawiona do recenzji praca na stopień doktora nauk o zdrowiu ma układ typowy dla tego typu rozpraw. Struktura pracy jest przejrzysta i logiczna, została zachowana właściwa proporcja poszczególnych części. Pracę stanowi manuskrypt o łącznej objętości 123 stron wraz z piśmiennictwem, streszczeniem w języku polskim i angielskim, spisem tabel, rycin i załączników. Praca składa się z 2 części: teoretycznej i części badawczej – charakterystyki grupy badanej, wykorzystanych metod badawczych oraz szczegółowej analizy wyników badań własnych. Część teoretyczna pracy zawiera 34 strony i stanowi wprowadzenie w problematykę badań własnych. Doktorantka przedstawiła szczegółowo problematykę racjonowania opieki pielęgniarskiej, problematyki zespołu wypalenia zawodowego, satysfakcji z pracy oraz życia. Druga część pracy stanowi prezentację badań własnych. Ta część rozprawy zawiera szczegółowo cel pracy oraz metodologię badań własnych: konceptualizacja badań własnych, materiał empiryczny obejmujący wyniki badań, dyskusję i wnioski. Rozprawę doktorską

uzupełniają 53 tabele oraz 51 rycin uszczegóławiające zaprezentowane w pracy wyniki badań własnych. Zawarty w rozprawie spis piśmiennictwa zawiera 180 pozycji literatury krajowej i światowej. Wszystkie pozycje dobrane są prawidłowo do tematyki pracy i zacytowane są w sposób prawidłowy w treści pracy. Praca edytorsko jest bardzo staranna, czytelna, ilustrowana wieloma rycinami i tabelami. Poszczególne części są koherentne i zgodne z ich tytułami. Treść pracy zgodna jest z tytułem dysertacji.

Merytoryczna ocena pracy

We wstępie Doktorantka szczegółowo przedstawia teoretyczne aspekty pracy oraz założenia metodologiczne prezentowanych badań. Celem pracy była analiza czynników wpływających na racjonowanie opieki pielęgniarskiej oraz wypalenie zawodowe pielęgniarek pracujących w oddziałach zachowawczych.

Badaniem objęto grupę 309 pielęgniarek/pielęgniarzy pracujących w oddziałach zachowawczych w Uniwersyteckim Szpitalu Klinicznym we Wrocławiu w wieku od 24 do 67 lat spełniających kryteria włączenia i wyłączenia z badania. Dobór standaryzowanych kwestionariuszy jest odpowiedni do celów badania, a wykorzystane narzędzia spełniają kryteria psychometryczne. Są to narzędzia stosowane w badaniach podawanych w literaturze i zalecane przez towarzystwa naukowe: Kwestionariusz do oceny racjonowania opieki pielęgniarskiej BERNCA-R, Skala Satysfakcji z Pracy, Skala Satysfakcji z Życia, Kwestionariusz Wypalenia Zawodowego MBI oraz ankieta własna dotycząca danych społeczno-demograficznych.

Wyniki stanowią bardzo wartościową i obszerną część pracy. Doktorantka przedstawiła wyczerpująco charakterystykę społeczno-demograficzną badanej grupy. Dodatkowo pogrupowała wyniki badań w licznych podrozdziałach, starając się odnieść do celu badania. Zastosowanie podrozdziałów ułatwia szczegółową analizę dużej ilości danych. Uzyskane wyniki wskazują, że występowanie wypalenia zawodowego jest ściśle związane z wyczerpaniem emocjonalnym, depersonalizacją oraz brakiem satysfakcji zawodowej. Wysoki poziom racjonowania opieki pielęgniarskiej był ściśle związany z wysokim poziomem wypalenia zawodowego a zadowolenie z pracy korzystnie wpływa na zmniejszenie poziomu racjonowania opieki pielęgniarskiej. Doktorantka wykazała, że istnieje zależność pomiędzy wiekiem pielęgniarek i stażem pracy w zawodzie, a poziomem racjonowania opieki. Im starszy wiek pielęgniarek i im dłuższy staż pracy w zawodzie, tym rzadsze racjonowanie opieki pielęgniarskiej. Wzrost liczby pacjentów będących pod opieką pielęgniarek podczas dyżuru

przyczynia się do częstszego racjonowania opieki pielęgniarskiej a właściwe relacje w zespole terapeutycznym determinują rzadsze racjonowanie opieki pielęgniarskiej.

W dyskusji Doktorantka omówiła wyniki badań w odniesieniu do danych z piśmiennictwa. Dyskusja napisana jest w sposób interesujący, ma zachowane właściwe tempo i porusza najważniejsze problemy wynikające z badań. Przedstawiona dyskusja świadczy o dużej znajomości zagadnienia.

Doktoranta po przeprowadzeniu szczegółowej analizy materiału wyciągnęła 6 wniosków końcowych. Wnioski są dobrze skonstruowane i odnoszą się do wcześniej założonego celu pracy.

Podsumowanie

W podsumowaniu opinii, wysoko oceniam przygotowanie teoretyczne Doktorantki, umiejętność postawienia problemu badawczego oraz jego realizacji. Zaproponowany projekt badawczy jest interesujący, a sama praca doktorska napisana jest w sposób merytoryczny.

Podsumowując stwierdzam, że przedstawiona mi do oceny praca doktorska **mgr Ewy Fabich** jest wartościowa i posiada duży potencjał badawczy, stanowiący podstawę do kontynuowania dalszych badań w tym kierunku. Stanowi spójną całość tematyczną i zawiera cechy nowatorskie, które mogą mieć przyszłości zastosowanie w zarządzaniu personelem i poprawy warunków pracy.

Rozprawa doktorska **mgr Ewy Fabich pt. "Analiza czynników wpływających na racjonowanie opieki pielęgniarskiej oraz wypalenie zawodowe pielęgniarek pracujących w oddziałach zachowawczych"** spełnia warunki określone w art. 13 ust.1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. Nr 64, poz. 595, z późn. zm.). Na tej podstawie przedstawiam Wysokiej Radzie Dyscypliny Nauk o Zdrowiu Uniwersytetu Medycznego im. Piastów Śląskich we Wrocławiu wniosek o dopuszczenie Doktorantki do dalszych etapów przewodu doktorskiego. Jednocześnie mając na uwadze wysokie walory rozprawy doktorskiej wnoszę o jej wyróżnienie.

Dr hab. n. o zdr. Agnieszka Młynarska, Prof. SUM